

НЕОБХІДНІСТЬ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

© 2019 РУДИК Н. В.

УДК 338.24
JEL Classification: H22; H26; E60

Рудик Н. В.

Необхідність податкового контролю малого та середнього бізнесу

Метою статті є дослідження необхідності проведення податкових перевірок для малого та середнього бізнесу (далі – МСБ) в частині попередження ухилення від сплати податків. Систематизовані види податкових перевірок, що передбачені Податковим кодексом України (далі – ПКУ). Деталізуються особливості зазначених перевірок і їх ключові характеристики. Обґрунтовується необхідність проведення попередніх контрольних заходів як превентивного контролю фінансової грамотності та сумлінності платників податків. Наведено один із варіантів проведення такого моніторингу самостійно платниками податків за допомогою засобів електронного кабінету платника податків. Деталізовано особливості активації платника податку через електронний цифровий підпис. Етапи активації подано у вигляді покрокової інструкції. На прикладі єдиного податку та єдиного соціального внеску продемонстровано неузгодженість податкового законодавства та його трактування в електронному кабінеті платника податків. Візуалізовано механізм роботи в зазначеному електронному ресурсі. Розглянуто можливі напрями роботи податкових органів з упередження виникнення порушень податкового законодавства з боку суб'єктів господарювання МСБ. Вони згруповані у 3 напрями: навчання платників податків, спрощення електронного кабінету платника податків, прозорість напрямків використання сплачених ним податків. Розробка ефективних кабінетів платника вимагає використання сучасного досвіду дизайну інтерфейсів користувачів. Кабінет має бути побудований на принципах максимальної функціональності та зручності для користувача. Ці вимоги можуть бути забезпечені грамотним встановленням технічного завдання як перед розробником, обраним державою, так і сторонніми організаціями, в разі надання їм доступу до інформації через API. У другому випадку є широке коло зацікавлених організацій, такі як банки та платіжні агрегатори, конкуренція між якими є потенційно ефективним інструментом з удосконалення сервісів.

Ключові слова: податковий контроль, фінансова грамотність, податкові перевірки, електронний кабінет платника податків, електронний цифровий підпис, єдиний податок, єдиний соціальний внесок.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-4-186-192>

Рис.: 4. Табл.: 1. Бібл.: 8.

Рудик Наталія Василівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.netORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

УДК 338.24

JEL Classification: H22; H26; E60

Рудик Н. В. Необходимость налогового контроля
малого и среднего бизнеса

Целью статьи является исследование необходимости проведения налоговых проверок для малого и среднего бизнеса (далее – МСБ) в части предупреждения уклонения от уплаты налогов. Систематизированы виды налоговых проверок, предусмотренных Налоговым кодексом Украины (далее – НКУ). Детализированы особенности указанных проверок и их ключевые характеристики. Обоснована необходимость проведения предыдущих контрольных мероприятий как превентивного контроля финансовой грамотности и добросовестности налогоплательщиков. Приведен один из вариантов проведения такого мониторинга самостоятельно налогоплательщиками с помощью средств электронной кабинета налогоплательщика. Детализированы особенности активации налогоплательщика через электронную цифровую подпись. Этапы активации представлены в виде пошаговой инструкции. На примере единого налога и единого социального взноса продемонстрирована несогласованность налогового законодательства и его трактовки в электронном кабинете налогоплательщика. Визуализирован механизм работы в указанном электронном ресурсе. Рассмотрены возможные направления работы налоговых органов по предупреждению возникновения нарушений налогового законодательства со стороны субъектов хозяйствования

UDC 338.24

JEL Classification: H22; H26; E60

Rudyk N. V. The Need for Tax Control over Small
and Medium-Sized Enterprises

The aim of the article is to study the need for conducting tax audits of small and medium-sized enterprises (hereinafter referred to as SMEs) in the context of preventing tax evasion. The types of tax audits envisaged by the Tax Code of Ukraine (TCU) are systematized. The features of these audits and their key characteristics are detailed. The necessity of implementing previous control measures as preventive control of financial literacy and integrity of taxpayers is substantiated. One of the options for conducting such monitoring by taxpayers on their own using the means of the taxpayer electronic account is given. The features of taxpayer activation through an electronic digital signature are detailed. The activation stages are presented as a step-by-step instruction. Using the example of the common tax and the unified social tax, the inconsistency of tax legislation and its interpretation in the taxpayer electronic account is demonstrated. The mechanism of working in the mentioned electronic resource is visualized. Possible directions for tax authorities' preventing the occurrence of tax violations by SMEs are examined. They are grouped into 3 areas: training for taxpayers, simplification of the taxpayer electronic account, transparency in using the taxes paid by them. The development of effective taxpayer accounts requires using modern interface design. The account should be built based on the principles of maximum functionality and user-friendliness. This can be ensured through competent setting of technical

МСБ. Они сгруппированы в 3 направления: обучение налогоплательщиков, упрощение электронного кабинета налогоплательщика, прозрачность направлений использования уплаченных им налогов. Разработка эффективных кабинетов лательщика требует использования современного опыта дизайна интерфейсов. Кабинет должен быть построен на принципах максимальной функциональности и удобства для пользователя. Эти требования могут быть обеспечены грамотным установлением технического задания как перед разработчиком, выбранным государством, так и сторонними организациями, в случае предоставления им доступа к информации через API. Во втором случае есть широкий круг заинтересованных организаций, такие как банки и платежные агрегаторы, конкуренция между которыми является потенциально эффективным инструментом по совершенствованию сервисов.

Ключевые слова: налоговый контроль, финансовая грамотность, налоговые проверки, электронный кабинет налогоплательщика, электронная цифровая подпись, единый налог, единый социальный взнос.

Рис.: 4. Табл.: 1. Библ.: 8.

Рудик Наталия Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

requirement both for the developer selected by the state and third-party organizations, if they are provided access to the information through the API. In the second case, there is a wide range of interested organizations, such as banks and payment aggregators, the competition among which is a potentially effective tool for improving services.

Keywords: tax control, financial literacy, tax audits, taxpayer electronic account, electronic digital signature, common tax, unified social tax.

Fig.: 4. Tabl.: 1. Bibl.: 8.

Rudyk Natalia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/P-8708-2018>

Вступ. Ухилення від сплати податків має масовий характер. Однак відкритим залишається питання усвідомлення порушення податкового законодавства порушниками. Ухилення від сплати податків призводить до недостатнього фінансування суспільного сектора господарства, порушення конкуренції, відпливу капіталів за кордон та інших негативних наслідків в економіці й соціальній сфері. Втрати податкових доходів держави, викликані кризовим спадом економіки, роблять надзвичайно актуальним питання управління податковими ризиками, реалізації програм, результати яких стосуються ефективності функціонування суб'єктів економічних відносин та детінізації економіки в цілому.

Звичайно, ризик у сфері оподаткування зумовлений невизначеністю та конфліктністю інтересів, які виникають у процесі розподілу створеного продукту між платниками податків і державою. Платники – юридичні та фізичні особи, які безпосередньо створюють матеріальні та нематеріальні блага, шукають напрями мінімізації податків. Держава ж розраховує на постійні та стабільні надходження в обсягах, достатніх для фінансування видатків. Враховуючи постійне зростання видатків, надходження мають бути принаймні не менші, ніж заплановано в бюджеті на поточний рік, і уряд постійно шукає шляхи мобілізації додаткових ресурсів. Отже, оскільки суб'єкти, що беруть участь у процесі оподаткування, мають різні інтереси, цілі й сподівання щодо сплати податків, то поняття «податковий контроль» має неоднозначний зміст.

Враховуючи складність і неоднозначність податково-господарського середовища в Україні, гострою необхідністю є виявлення, координація та регулювання податкових ризиків, які постійно супроводжують будь-які фінансово-економічні відносини. Все це зумовлює актуальність моніторингу, роз-

робки й оцінки заходів щодо попередження та мінімізації податкових ризиків у системі управління податками.

Постановка проблеми. Конфлікт інтересів і складність моніторингу на макrorівні діяльності суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу (далі – СГ МСБ) піддають сумніву умови дотримання партнерських відносин зі сторони кожного з учасників. Діджиталізація публічних фінансів, забезпечення партнерських відносин між державою та бізнесом, цифровий інструментарій, швидкість реалізації – все це відкриває нові можливості для сумлінного дотримання податкового законодавства та оперативного вирішення незгодженості дій. До останніх відносимо сталий розвиток економіки країни, що забезпечується як управлінськими рішеннями суб'єктів макrorівня, так і діяльністю СГ МСБ. Проблематика на сьогодні є світовим трендом, тому зі сторони держави не останнім має стати забезпечення фінансової грамотності платників податків.

У фінансовому аспекті найактуальнішим і доступним для кожного платника податків інструментом є платформа електронного кабінету платника податків. Водночас реформування, розрізненість бази моніторингу умов партнерства створюють нові виклики як для платників податків, так і для податкової системи в цілому. На державному рівні необхідною умовою серед численних інновацій залишається забезпечення процесної підтримки та сприяння у зростанні сумлінних СГ МСБ.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності податкового контролю для малого та середнього бізнесу у складі самоконтролю та сумлінності платника податків в Україні. Для досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання: проаналізувати інструментарій податкового контролю у розрізі податкових перевірок; визна-

чити місце самоперевірки як превентивної міри суб'єкта господарювання у партнерських відносинах з державою; обґрунтувати комплайнс електронного кабінету платника податків з метою моніторингу єдиного податку та єдиного соціального внеску як ключового податку та збору для суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу.

Аналіз літератури. Проблематика податкового контролю, цілей та механізмів його реалізації залишається відкритим питанням для науковців і представників бізнесу будь-яких країн. Доречність застосування тих чи інших інструментів мотивації дотримання власних податкових зобов'язань зі сторони платників податків залишається відкритим питанням не лише для України, але й для країн зі сталим економічним розвитком. Так, наприклад, Каранджа Е. К. [4] у своїх дослідженнях доводить, що платники податків повинні розуміти, за що саме вони сплачують податки. Найкращим доказом для платника буде ефект масштабу у сумлінності дотримання податкового законодавства. Тобто чим більше платників податків буде самостійно, обґрунтовано та сумлінно сплачувати податки та збори, тим вищим буде показник усвідомлення необхідності сплати того чи іншого податку. Зокрема, такі ідеї ми поширювали через дотримання приписів Кодексу етики ведення малого та середнього бізнесу [1]. Деталізованість зовнішніх і внутрішніх мотиваційних факторів сплати податків і зборів платниками податків СГ

МСБ досліджується у роботах Супріяті [5], Фарук Арслан, Каллол К. Багчі, П. Кірс [3], Будьярті, Сукарта [2] й ін. Актуальному й інноваційному питанню діджиталізації процесу сплати та моніторингу власної податкової сумлінності приділяють увагу й органи податкової служби.

Основні результати. Актуалізація питання фінансової грамотності суб'єктів господарювання та, зокрема, приватних підприємців – представників малого та середнього бізнесу, прямолінійно залежить від простоти тлумачення нормативно-правової бази та прозорих і компетентних дій зі сторони податкових органів влади. У системі українського законодавства перевірки здебільшого спрямовані на досягнення фіскальних цілей, ніж забезпечення превентивних заходів щодо порушення закону. Відповідно до податкового законодавства податкові органи проводять документальні, камеральні та фактичні перевірки суб'єктів господарювання (рис. 1). Очевидним результатом перевірки є донарахування у відповідні бюджети, фінансові, адміністративні санкції, арешт майна й інші, а також виявлення схеми мінімізації чи нелегалізованих дій платника. Фактично будь-яка перевірка дає можливість платнику підтвердити достовірність своєї діяльності, і водночас, використовуючи знання податкового аудиту, податківець може здійснювати безпосередній моніторинг податкових ризиків. Відповідно до глави 8 ст. 75 Податкового кодексу України [7] (далі ПКУ) визначаються такі види перевірок (рис. 1).

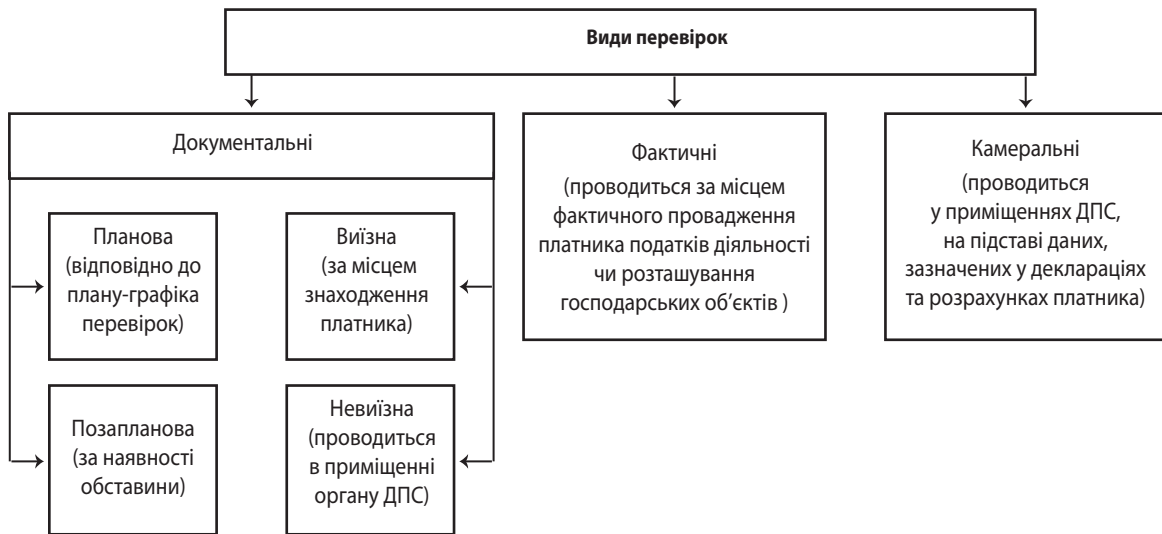

Рис. 1. Види перевірок відповідно до Податкового кодексу України

Джерело: систематизовано автором на основі досліджених джерел

Окремої систематизації потребують види документальних перевірок, які реалізуються органами податкової служби. Види й особливості документальних перевірок наведені у табл. 1.

Інформація щодо здійснення податкових перевірок, умов і вимог, обов'язків і прав платників податків і податкових органів знаходить своє відображення у ПКУ. Водночас у сфері малого та середнього бізнесу залишається відкритим питання сумлінності підприємця, самоконтролю та межі фінансової грамотності. Розвиток сумлінності

можливий лише в паралелі з побудовою партнерських відносин між державою та бізнесом. Від держави в цих умовах вимагається дотримання принципів відкритості, прозорості та передбачуваності.

Практика показує, що розуміння платником напрямів використання сплачених ним податків є необхідною умовою формування позитивного ставлення до податків як явища.

В Україні існують приклади візуалізації подальшого розподілу сплачених податків за напрямками для фізичних

Класифікація та визначення документальних перевірок, що здійснюються державними податковими органами

Вид перевірки	Визначення
Планова виїзна перевірка	Перевірка суб'єкта господарювання щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати ним податків і зборів (обов'язкових платежів), яка передбачена у плані роботи органу ДПС і проводиться за місцезнаходженням такого суб'єкта господарювання чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така планова виїзна перевірка. Особливістю планової виїзної перевірки є те, що вона проводиться за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності платника податків за письмовим рішенням керівника відповідного органу ДПС не частіше одного разу на календарний рік. Забороняється проведення планових виїзних перевірок за окремими видами зобов'язань перед бюджетами, крім зобов'язань за бюджетними позиками і кредитами, що гарантовані бюджетними коштами
Позапланова виїзна перевірка	Перевірка, яка не передбачена в планах роботи органу ДПС і проводиться за наявності хоча б однієї із обставин, визначених ПКУ та іншими законодавчими актами. Вона здійснюється за місцезнаходженням такого суб'єкта господарювання чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така позапланова виїзна перевірка. Підстави для проведення органами ДПС виїзних планових і позапланових перевірок передбачені ПКУ
Невиїзна документальна перевірка	Перевірка, яка проводиться в приміщенні органу ДПС на підставі поданих податкових декларацій, звітів та інших документів, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів) незалежно від способу їх подачі

Джерело: систематизовано автором на основі досліджених джерел

осіб, що отримують офіційну (так звану «білу») зарплату. Проекти реалізовано проектом «Case Україна» з метою роз'яснення громадянам, що «безкоштовні» послуги, в тому числі безкоштовна медична допомога, гарантована Конституцією, насправді оплачуються громадянином за рахунок відрахувань з його заробітної плати. З одного боку, цей проект стимулює громадян вимагати надання державними установами якісних послуг за сплачені ними кошти, з іншого – може допомогти платникам усвідомити важливість сумлінного виконання положень

Податкового кодексу. Для активізації другої складової необхідна відповідна інформаційна компанія з боку зацікавлених органів державної влади. У будь-якому випадку сервіс реалізовано виключно для фізичних осіб, і він, відповідно, аналізує лише податки, нарахування та утримання з заробітної плати.

Аналогічний сервіс ми пропонуємо реалізувати для ФОП, в ідеалі – інтегрувавши його в кабінет платника. Усвідомлення підприємцем, що він сплатив Х гривень, які були розподілені між вказаними напрямками / проектами, надає йому відчуття причетності до цих проектів та співвідповідальності за їх реалізацію. Базою для розрахунку можна вважати структуру видатків бюджету, попередньо привівши її до зрозумілої пересічним громадянам форми, без складних кодифікацій статей видатків і багаторівневих назв.

Особливий вплив ця ініціатива матиме за умови децентралізації бюджетних відносин і закріплення податків СГ МСБ за місцевими бюджетами. В цьому випадку платники матимуть можливість прямо відчувати результати від сплати податків, що формуватиме позитивну складову ставлення до податків, відчуття відповідальності перед громадою тощо.

Іншою причиною необхідності контролю є нерозуміння синтаксису програмного забезпечення податкових органів влади суб'єктами господарювання. З метою зменшення вартості ведення бізнесу та попередження податкових ризиків невчасної сплати податків доцільним є використання послуг електронного кабінету платника податків [6] щодо попередження або моніторингу суб'єктами МСБ стану власного податкового боргу. Нами також запропоновано методику візуалізації вищезазначених цілей через інтерфейс електронного кабінету платника податків. Це забезпечення є безкоштовним для громадян України та нерезидентів, що прирівняні за правами до резидентів. Практичний досвід та узагальнення нормативно-правової бази щодо отримання електронних довірчих послуг і взаємодії МСБ з електронним кабінетом платника податків були наведені у попередніх результатах нашого дослідження [8].

В основі розробки візуалізаційного матеріалу покладено нормативно-правову базу податкової системи України. Основною метою є полегшення сприйняття представниками МСБ розуміння та вирішення кейсів, пов'язаних з веденням власного бізнесу, підвищення фінансової грамотності власників стартап-проектів. На рис. 2 візуалізоване покрокове керівництво для СГ МСБ щодо входу до персоналізованого електронного кабінету платника податків.

Самоперевірка сплати податків і зборів СГ МСБ може бути реалізована податком і збором, що сплачуються платниками, які обрали спрощену систему оподаткування. До зазначених податків і зборів відносяться: єдиний податок та єдиний соціальний внесок. Продовжуючи покроковий візуалізаційний матеріал, на рис. 3 зазначені Крок 4 (натискаємо для перегляду контекстного меню «Стан розрахунків з бюджетом»), Крок 5 (обираємо необхідний

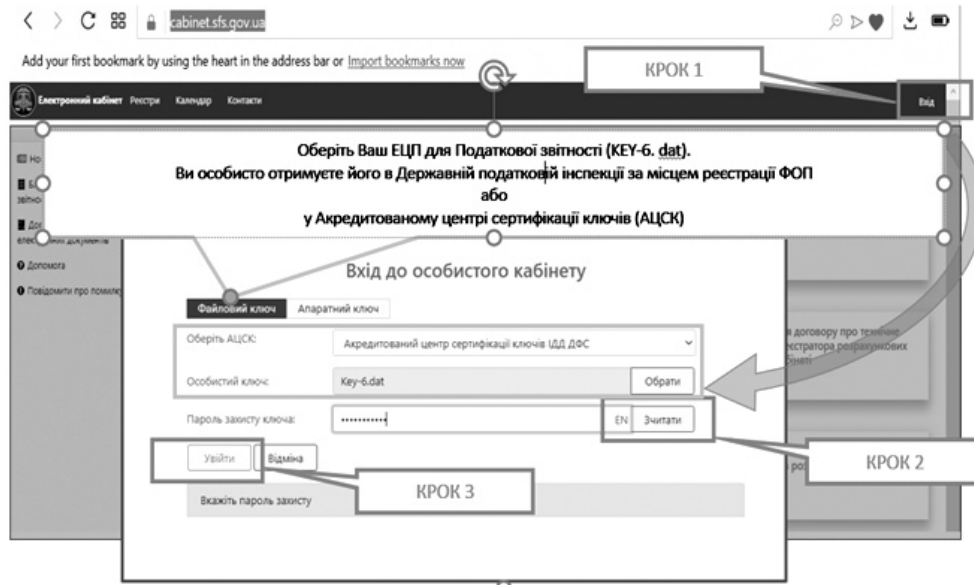

Рис. 2. Покрокове керівництво щодо входу до персоналізованого електронного кабінету платника податків

Джерело: побудовано автором на основі досліджених інформаційних джерел

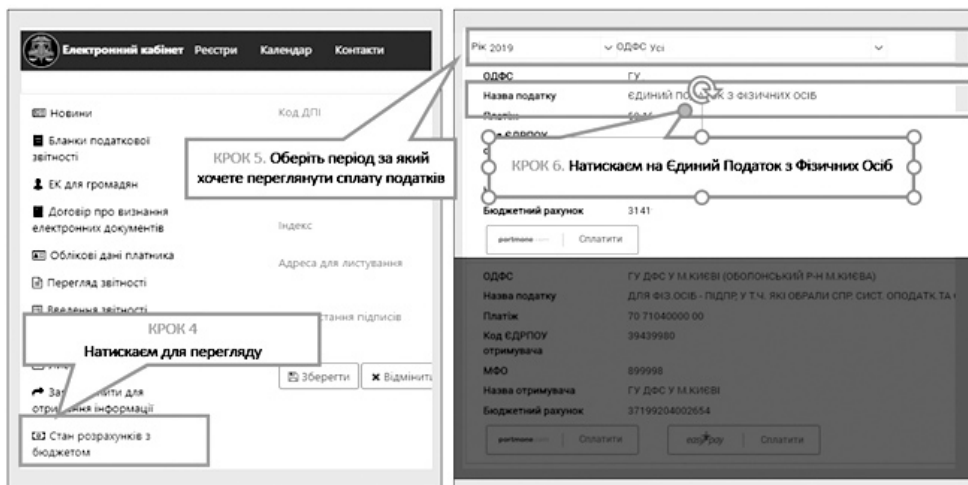

Рис. 3. Покрокове керівництво щодо входу до Контекстного інтерфейсу обліку єдиного податку в електронному кабінеті платника податків.

Джерело: побудовано автором на основі досліджених інформаційних джерел

податковий період), Крок 6 (натискаємо на іконку необхідного нам податку). Водночас платникам податків необхідно бути досить уважними, адже навряд чи вийде знайти назву зазначеного вище збору – «єдиний соціальний внесок». В інтерфейсі електронного кабінету платника податків такий збір відсутній. Натомість податківці пропонують більш узагальнену назву цього збору, а саме – «для фіз.осіб – підпр., у т. ч. які обрали спр. сист. оподатк.та осіб, які проводять незалежну проф. діяльність». У цьому контексті досить складно СГ МСБ, без попередньо отриманої фінансової, економічної або юридичної освіти, впізнати зазначений збір.

Грамотна побудова програмного забезпечення передбачає декілька рівнів попередження виникнення помилок: від адекватного розташування елементів інтерфейсу,

що гарантовано будуть відображатись на всіх екранах, до наявності вбудованих перевірок. Процес оптимізації Кабінету має включати аналіз типових помилок, виявлення їх причин, можливостей усунення, реалізації та пост-контроль відповідності фактичних результатів прогнозу. Так визначаються помилки з найбільшою частотою або найбільшим впливом, та проводяться заходи зі створення упередження можливості їх виникнення в подальшому. Принципи управління процесами вимагають вжиття заходів щодо унеможливлення виникнення помилок або, якщо ці заходи занадто складні або дорогі, встановлення контрольних точок у процесі, що допомагатимуть виявляти помилки на ранніх етапах, до виникнення негативних наслідків (в нашому випадку – до відправлення декларації з помилками).

Практика ведення бухгалтерського обліку та консультування показують, що, окрім базового нерозуміння процесу, проблемами є помилки при виборі статей для заповнення при перенесенні необхідних на інший лист (розрив сторінок) або нечіткі назви полів. Також частою помилкою є відправлення податкового платежу не на ті ра-

хунки, оскільки номер рахунку залежить від місця реєстрації платника і, крім цього, може змінюватись.

На сьогодні державою не забезпечено не лише єдиного рахунку для сплати податків, а й довідника рахунків для платників. Позитивним є те, що роботи в цьому напрямі ведуться.

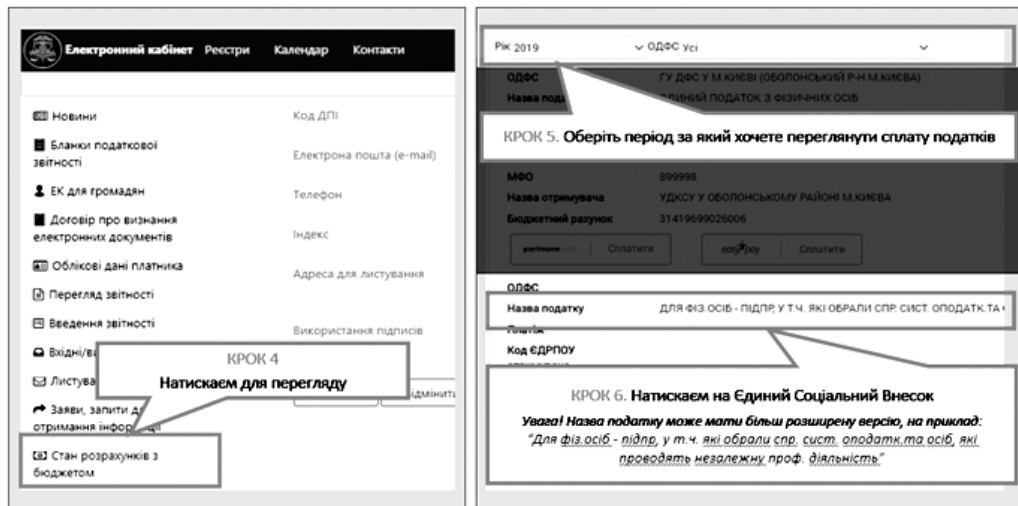

Рис. 4. Покрокове керівництво щодо входу до персоналізованого електронного кабінету платника податків

Джерело: побудовано автором на основі досліджених інформаційних джерел

Приватний бізнес уже багато років аналізує, розвиває та вдосконалює принципи побудови інтерфейсів користувачів. На жаль, держава як монополіст з надання послуг не акцентує увагу на зручності електронного кабінету для користувача. На рис. 4 можна більш детально ознайомитись із практичним кейсом «Який із цих податків та зборів – єдиний соціальний внесок?» Серед варіантів покращення ситуації можна розглядати як постановку правильних задач перед обраними державою розробниками або відкриття доступу приватним компаніям для розробки власних сервісів з метою їх подальшого конкурування між собою (створення API для сторонніх розробників).

Створення конкурентного середовища змусить розробників виходити не з завдань мінімізації вартості розробки при зафіксованих умовах тендера, а з потреби впевнити потенційного користувача обрати саме цей сервіс серед усіх доступних. Тоді можна очікувати реалізацію всього накопиченого досвіду з побудови інтерфейсів користувачів: від логіки структури застосунку, оптимізації кількості кліків для виконання задач користувача до кольорів кнопок, що будуть максимально зручними користувачу. Потенційно цей ринок може бути цікавий банківським установам, які, вже маючи більшість інформації, необхідної для розрахунку податків, пропонуватимуть своїм клієнтам можливість сплати податків як власну конкурентну перевагу. Також можуть долучитися платіжні агрегатори, що зможуть «в одному вікні» надавати послуги з оплати комунальних платежів, штрафів, страхових платежів тощо, а також сплату податків та податкових зборів СГ МСБ. На рівні сервісів можна спростити і своєчасність, і повноту сплати податків та мінімізувати можливість допущення помилок платником.

Висновки. Положення ПКУ спрямовані на виявлення порушень, що вже були скоєні та не передбачають проведення роботи з запобігання виникненню порушень. Кодексом передбачено систему заходів, що включають планові або позапланові, виїзні або невиїзні документальні та камеральні перевірки. Система функціонує, але для оцінки її ефективності недостатньо аналізувати лише обсяги донарахованих податків.

Сучасні концепції діджиталізації та побудови держави як сервісу передбачають відношення до платника податків як до клієнта та надання йому максимально зручних послуг на всіх етапах взаємовідносин задля побудови державно-приватного партнерства, враховуючи частку неправильно нарахованих або сплачених податків через нерозуміння складної системи оподаткування платником, проведення превентивних заходів. Серед них ми виділяємо: проведення роз'яснень і навчання платників податків, представників малого та середнього бізнесу; роботи в напрямку спрощення електронного кабінету платника податків, наповнення функціоналом і вдосконалення інтерфейсу відповідно до потреб і звичок користувачів; забезпечення прозорості та багатоканального інформування платника щодо напрямків використання сплачених ним податків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Antoniuk L., Britchenko I., Polishchuk Y., Rudyk N. Code of ethics for SMEs: substantiating the necessity and willingness to implement in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. Vol. 16 (3). P. 150–162.

DOI: 10.21511/ppm.16(3).2018.12

2. Budiarti K. M., Sukartha P. D. Y. Faktor Eksternal dan Internal yang Memengaruhi Motivasi dalam Memenuhi Kewajiban Perpajakan. *E-Jurnal Akuntansi Universitas Udayana*. 2015. Vol. 11 (1). P. 29–43.

3. Faruk Arslan, Kallol K. Bagchi, Peeter Kirs. Factors Implicated with Firm-Level ICT Use in Developing Economies. *Journal of Global Information Technology Management*. 2019. Vol. 22:3. P. 179–207.

4. Karanja E. K. Factors Affecting Voluntary Tax Compliance On Rental Income: A Case Study Of Nairobi Landlords. *The Strategic Journal of Business & Change Management*. 2016. Vol. 3 (2). P. 201–222.

5. Supriyati. Dampak Motivasi Dan Pengetahuan Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak. *Jurnal InFestasi*. 2012. Vol. 8 (2). P. 171–178.

6. Державна податкова служба України. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua>

7. Податковий кодекс України // Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/>

8. Рудик Н. В. Фіскальна діджиталізація – інструмент партнерства держави та малого і середнього бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 316–322.

REFERENCES

Antoniuk, L. et al. "Code of ethics for SMEs: substantiating the necessity and willingness to implement in Ukraine". *Problems and Perspectives in Management*, vol. 16 (3) (2018): 150-162.

DOI: 10.21511/ppm.16(3).2018.12

Budiarti, K. M., and Sukartha, P. D. Y. "Faktor Eksternal dan Internal yang Memengaruhi Motivasi dalam Memenuhi Kewajiban Perpajakan". *E-Jurnal Akuntansi Universitas Udayana*, vol. 11 (1) (2015): 29–43.

Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. <https://cabinet.tax.gov.ua>

Faruk, Arslan, Kallol, K. Bagchi, and Peeter, Kirs. "Factors Implicated with Firm-Level ICT Use in Developing Economies". *Journal of Global Information Technology Management*, vol. 22:3 (2019): 179-207.

Karanja, E. K. "Factors Affecting Voluntary Tax Compliance On Rental Income: A Case Study Of Nairobi Landlords". *The Strategic Journal of Business & Change Management*, vol. 3 (2) (2016): 201-222.

[Legal Act of Ukraine]. <http://sfs.gov.ua/nk/>

Rudyk, N. V. "Fiskalna didzhitalizatsiia - instrument partnerstva derzhavy ta maloho i serednyoho biznesu" [Fiscal Digitization is an Instrument of Partnership between the State and Small and Medium Businesses]. *Biznes Inform*, no. 11 (2019): 316-322.

Supriyati. "Dampak Motivasi Dan Pengetahuan Perpajakan Terhadap Kepatuhan Wajib Pajak". *Jurnal InFestasi*, vol. 8 (2) (2012): 171-178.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2019 р.